

STORTINGET

Innst. 312 S

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
fra utdannings- og forskningskomiteen

Dokument 8:132 S (2023–2024)

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentan- tene Grete Wold og Mona Fagerås om å styrke yrkesfagopplæringen

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen legge fram et forslag om endring av opplæringslova hvor yrkesfagelever sikres en reell rett til læreplass, og hvor fylkeskommunen er pliktig til å starte opp et løp for å få elevene ut i lære fra starten av tredje skoleår dersom de ikke allerede har fått en læreklasse.
2. Stortinget ber regjeringen styrke de fylkesvise yrkesopplæringsnemndenes rolle, slik at fordelingen av elev- og lærlingplasser i større grad fastsettes ut fra framtidens og samfunnets behov.
3. Stortinget ber regjeringen innføre en nasjonal ressursnorm for yrkesfaglig opplæring gjeldende fra skoleåret 2025–2026, hvor det maksimalt er tolv elever per lærer på yrkesfag.
4. Stortinget ber regjeringen gjennomføre systematiske piloter på andre modeller enn to år i skole etterfulgt av to års læretid i bedrift (2+2-modellen) i yrkesfag, slik at flere elever som ønsker det, kan få mer tid i bedrift tidligere i utdanningsløpet.
5. Stortinget ber regjeringen gjennomgå reglene for merkeordningen 'godkjent lærebedrift' og utrede hvordan seriøsitetskravene til ordningen kan økes.

6. Stortinget ber regjeringen utrede og foreslå kompetansekrav til veileder i lærebedriften for å sikre at lærlinger får et godt faglig opplæringstilbud i lære, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.
7. Stortinget ber regjeringen etablere en etter- og videreutdanningsstrategi for yrkesfaglærere på fagskolene, slik at alle faglærere får en rett til etter- og videreutdanning uten egenandel.
8. Stortinget ber regjeringen utrede et krav om bruk av lærlinger i offentlig sektor etter modell av forskriften om plikt til å stille krav om bruk av lærlinger i offentlige kontrakter.
9. Stortinget ber regjeringen endre forskriften til faget yrkesfaglig fordypning (YFF) slik at forskriften tydeligere definerer skolens og arbeidslivets plikter og ansvar i opplæringen, styrker ivaretagelsen av elevenes rettigheter og bygger opp om fagets intensjon i samråd med partene.
10. Stortinget ber regjeringen forskriftsfeste at skolen og faglæreren er ansvarlig for opplæringen til elevene i faget yrkesfaglig fordypning (YFF).
11. Stortinget ber regjeringen endre forskriften til faget yrkesfaglig fordypning (YFF) slik at årstimetallet i faget tildeles faglærer, for å sikre at faglærer kan ta ansvar for det faglige innholdet og koordinering av opplæringen samt for oppfølging av elevene og underveis- og sluttvurdering i faget.
12. Stortinget ber regjeringen vurdere et forskriftsfestet krav til relevant kompetanse for faglærere i faget yrkesfaglig fordypning (YFF), på linje med øvrige fag i videregående opplæring, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens behandling

Kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun har uttalt seg om forslaget i brev av 18. april 2024. Brevet følger som vedlegg til innstillingen.

Komiteen har invitert til skriftlige høringsinnspill i saken. Høringsinnspillene er tilgjengelige på sakens side på stortinget.no.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Øystein Mathisen, Lise Selnes og Elise Waagen, fra Høyre, Margret Hagerup, Kari-Anne Jønnes og Jan Tore Sanner, fra Senterpartiet, Anja Ninasdatter Abusland og Marit Knutsdatter Strand, fra Fremskrittspartiet, Himanshu Gulati, fra Sosialistisk Venstreparti, Grete Wold, fra Rødt, lederen Hege Bae Nyholt, og fra Venstre, Abid Raja, viser til representantforslaget.

Komiteen vil peke på at NHOs kompetansebarometer gjennom mange år har vist at arbeidslivet har et stort og økende behov for folk med yrkesfaglig utdanning. Komiteen mener det må legges enda bedre til rette for at flere tar en yrkesfaglig utdanning.

Komiteen vil påpeke at både forrige regjering og nåværende regjering har gjennomført betydelige løft for yrkesfagene som man nå ser resultater av. Det er positivt at søkerantallet til yrkesfag øker, og komiteen vil understreke viktigheten av fortsatt satsing på yrkesfagene i videregående skole og på fagskolene.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, støtter intensjonen i representantforslaget. Flertallet mener at yrkesfagene og fagskolene må få gode og fleksible rammevilkår, slik at en større andel av norsk ungdom velger en yrkesfaglig utdanning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Senterpartiet, ønsker å trekke fram viktigheten av dyktige fagarbeidere for å håndtere samfunnsutfordringene Norge står overfor. Satsing på tiltak som fremmer gjennomføringen i yrkesfagopplæringen, er nødvendig. Derfor er det gledelig at resultater viser positiv utvikling. Antallet søkere til yrkesfag har økt betydelig, og rekordmange oppnår fag- eller svennebrev. Andelen som fullfører yrkesfag har også økt betydelig de siste ti årene.

Flertallet vil også vise til flere endringer i opplæringsloven som innebærer et løft for yrkesfagene. Endringer som fullføringsrett, rett til å ta et nytt fagbrev selv

om du har et fra før, og rett til omvalg vil bidra til at flere kan fullføre en yrkesfaglig utdanning.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at fagarbeidere er avgjørende for at Norge skal lykkes og sikre gode tjenester til alle innbyggerne. Det er derfor svært gledelig at tallene for søkere til yrkesfag fortsetter å gå opp. Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg løftet yrkesfagene gjennom å øke lærlingtilskuddet, stille krav til lærlinger ved offentlige anbud, etablere en merkeordning for lærebedrifter og endre strukturen på yrkesfag, slik at elevene fikk mer og tidligere spesialisering.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser videre til at regjeringen Solberg våren 2021 la frem fullføringsreformen i videregående opplæring (Meld. St. 21 (2020–2021)), en historisk utvidelse av retten til å fullføre videregående skole. Disse medlemmer viser i den anledning til muligheten til å ta flere fagbrev, som er en viktig utvidelse av mulighetene innen yrkesfag. Regjeringen Solberg sin satsing på fagskolene har også ført til en styrking av mulighetene yrkesfag gir.

Komiteens medlemmer fra Høyre støtter intensjonen i mange av forslagene og merker seg at kunnskapsministeren i svarbrevet opplyser om at hun ber Utdanningsdirektoratet om en vurdering av YFF-faget for å se om det er behov for å gjøre endringer for å sikre kvalitet i opplæringen og ivaretagelse av elevenes rettigheter. Disse medlemmer imøteser resultatene fra dette arbeidet, og vil på den bakgrunn ikke støtte noen av forslagene.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at disse partiene vil styrke innsatsen mot frafall og sikre at alle elever som skal ut i lære, sikres læreplass.

Disse medlemmer mener at for å forhindre frafall i yrkesfagopplæringen er det helt sentralt å prioritere tiltak som vil sørge for en videregående opplæring av høy kvalitet, hvor flest mulig oppnår fag-, svennebrev eller generell studiekompetanse. Dette krever tiltak som sørger for at elevene og lærlingene faktisk får den rådgivningen og oppfølgingen de har krav på og behov for i sitt opplæringsløp.

Rett til læreplass

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre vil understreke viktigheten av godt samarbeid mellom skole og næringsliv. Disse medlemmer vil påpeke at man må ha et system der nærings- og arbeidslivets behov vektlegges

sterkt. Når det opprettes skoleplasser og yrkesfaglinjer som er i pakt med arbeidslivets behov, vil det også bli tilgjengelige lærlingplasser for elevene. Disse medlemmer mener markedet vil regulere dette best, og at en rett til lærlingplass ikke er til fordel verken for verdiskapingen eller den enkelte elev.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre deler forslagsstillernes bekymring for at mangel på læreplass er en stor utfordring for at elever på yrkesfag skal få fullført sin opplæring. Disse medlemmer mener imidlertid at utfordringen er mer sammensatt enn at den kan løses gjennom rettighetsfesting alene. En lovfesting av «reell rett til læreplass» gir ikke flere læreplasser. Det er viktig at man, i arbeidet med å sikre alle en læreplass av god kvalitet, vektlegger samspillet med private og offentlige arbeidsgivere, og sørger for at virksomhetene har gode nok kompensasjonsordninger, tid og ressurser, slik at det ikke oppleves som en merkostnad eller for ressurskrevende å ha lærlinger i en virksomhet. Det er etter disse medlemmers syn mer hensiktsmessig å bruke tid, ressurser og krefter på å sørge for at fylkeskommuner og opplæringskontor sammen med arbeidsgivere har ressurser og handlingsrom til å finne gode løsninger i både etablering av nye læreplasser og oppfølging av eksisterende læreløp.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at et tilbud om læreplass er svært viktig for gjennomføringsgraden blant yrkesfagelever. Disse medlemmer mener derfor det bør lovfestes en reell rett til læreplass, der alle elever som starter på et yrkesfaglig utdanningsløp er sikret læreplass.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram et forslag om endring av opplæringslova hvor yrkesfagelever sikres en reell rett til læreplass, og hvor fylkeskommunen er pliktig til å starte opp et løp for å få elevene ut i lære fra starten av tredje skoleår dersom de ikke allerede har fått en læreplass.»

Modeller for yrkesfagopplæring

Komiteen vil understreke viktigheten av at fylkeskommunen bruker sitt handlingsrom til også å utforme gode og alternative opplæringsmodeller. Et godt eksempel her er Steigenmodellen, der elevene er utplassert i bedrift fra første dag.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det må tas høyde for at elever vil ha behov for alternati-

ve måter å fullføre sin yrkesfagopplæring på, og at det må finnes flere veier til fagbrev.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Venstre støtter forslaget om å organisere alternative opplæringsløp. Det er etter disse medlemmers syn behov for flere forsøk med alternative opplæringsløp som gir både ungdom og voksne med behov for kompetanseheving flere muligheter til å utvikle, vise og få vurdert sine ferdigheter.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre systematiske piloter på andre modeller enn to år i skole etterfulgt av to års læretid i bedrift (2+2-modellen) i yrkesfag, slik at flere elever som ønsker det, kan få mer tid i bedrift tidligere i utdanningsløpet.»

Yrkesopplæringsnemndene

Komiteen vil påpeke at det er fylkeskommunene som har ansvaret for dimensjoneringen av det videregående opplæringstilbudet. Komiteen vil understreke at det må legges særlig vekt på samfunnets og arbeidslivets behov når skoleplasser opprettes.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Senterpartiet, mener at ansvaret for planleggingen og dimensjoneringen av det videregående opplæringstilbudet bør ligge ute i fylkene, hvor man kommer tettere på næringslivets og kommunenes kompetansebehov. Gjennom godt samarbeid i yrkesopplæringsnemndene kan hver enkelt fylkeskommune dimensjonere riktig ut ifra behovene i fylket.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet merker seg at bevilgningene som går til formidling og kvalifisering til læreplasser i videregående opplæring, har blitt økt de siste årene, og at bevilgningen for 2024 er på 485 mill. kroner. Sammen med en styrking av den generelle fylkeskommunale økonomien legger dette grunnlaget for at fylkeskommunene kan gjennomføre de oppgavene de er pålagt gjennom lovverket, på en god måte. For mange elever har det også betydd mye for muligheten til å fullføre at regjeringen har økt borteboerstipendet og utstyrstipendet betydelig.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at arbeidet med dimensjonering av videregående opplæring i fylkene er viktig. I arbeidet med opplæringsloven fikk Høyre gjennomslag for at dimensjoneringen i større grad skal ta

hensyn til næringslivets behov. Det vil sikre at lærlinger i enda større grad kan lykkes med å komme ut i jobb etter endt læreløp.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at det følger av opplæringslova at yrkesopplæringsnemndene skal jobbe for å heve kvaliteten på hele fag- og yrkesopplæringen, og at de fylkeskommunale nemndene skal være sammensatt av medlemmer som har bred innsikt i hele fag- og yrkesopplæringen og i nærings- og sysselsettingsspørsmål. I tillegg skal partene i arbeidslivet ha flertall i nemnda. Dermed har yrkesopplæringsnemndene allerede i dag et etablert rammeverk for å styrke dimensjoneringen av elev- og lærlingplasser. Videre ligger det allerede en lovhjemmel til grunn om at departementet kan gi nærmere forskrifter om arbeidet i nemnda.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen styrke de fylkesvise yrkesopplæringsnemndenes rolle, slik at fordelingen av elev- og lærlingplasser i større grad fastsettes ut fra framtidens og samfunnets behov.»

Lærebedriftene

Komiteens medlemmer fra Høyre er usikre på om kompetansekrav til veileder vil være treffende. Det viktigste er at veileder er fagutdannet i faget vedkommende skal veilede i. Disse medlemmer deler NHO Byggenæringens bekymring om at flere krav kan heve terskelen for å bli både lærebedrift og veileder, og påføre lærebedriften ekstrakostnader. Disse medlemmer er også enige i Skolelederforbundet sitt høringsinnspill om behovet for en nasjonal ressursnorm, hvor de mener det er forskjell på yrkesfagtilbud, og at det bør være en lokal handlefrihet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at regjeringen Solberg innførte en merkeordning for godkjente lærebedrifter for å synliggjøre hvilke bedrifter som har lærlinger og som dermed tar et samfunnsansvar. Lærebedrifter som blir godkjent, kan få et merke som de kan bruke for å vise kunder og samfunnet for øvrig at de er en godkjent lærebedrift. Fagforbundet har tidligere gått ut i Fagbladet og sagt at kravene for å benytte lærlingmerket må bli sterkere og i større grad knyttes opp mot kvaliteten på opplæringen.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå reglene for merkeordningen 'godkjent lærebedrift' og utrede hvordan seriøsitetskravene til ordningen kan heves.»

Skal man sikre god yrkesfaglig opplæring er det i tillegg helt sentralt at lærlinger møter veiledere og instruktører med kompetanse. Disse medlemmer mener derfor det bør stilles kompetansekrav til veileder i lærebedrift.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede og foreslå kompetansekrav til veileder i lærebedriften for å sikre at lærlinger får et godt faglig opplæringstilbud i lære, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet vil understreke viktigheten av lokal og regional fleksibilitet og effektivitet både med hensyn til utdanningstilbudene og med hensyn til organisering av tjenestetilbudet. Dette medlem frykter at enda flere rapporteringskrav og merkeordninger vil føre til økt byråkrati og lavere verdiskaping, spesielt i mindre kommuner. Dette medlem støtter derfor ikke forslaget om å gjennomgå reglene for merkeordningen «godkjent lærebedrift» og å utrede hvordan seriøsitetskravene til ordningen kan heves.

Dette medlem er videre skeptisk til å innføre sentralt pålagte kompetansekrav for veiledere. Dette medlem mener det er viktig å legge til rette for lokal og regional tilpasning når yrkesutdanningene utvikles. Dette medlem mener det er viktig å få flere med praktisk erfaring fra yrkeslivet inn i skolen, og har tillit til at den enkelte skole er i stand til å bedømme kompetansen til aktuelle lærekrefter. Dette medlem støtter derfor ikke innføring av sentralt pålagte kompetansekrav.

Opplæringskontor

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at disse partiene gikk foran i Stortinget og sikret opplæringskontorenes rolle og mulighet til å formidle, veilede og sikre en god gjennomføring av læretiden for lærlinger og bedrifter. Disse medlemmer er bekymret for regjeringens oppfølging av dette vedtaket i arbeidet med forskriftene, og merker seg at det er sendt på høring tre ulike alternativer som alle innebærer det motsatte av Stortingets intensjon. Opplæringskontorene må både kunne ha ansvar for og drive opplæring dersom de skal være en god samarbeidspartner for fylkeskommunene, bedriftene og lærlingene. Disse medlemmer mener det er avgjørende for fagopplæringen å påse at denne intensjonen følges, da opplæringskontorenes arbeid er en

avgjørende faktor i det samspillet som sikrer læreplasser som gir gode fagarbeidere.

Læreplasser i offentlig sektor

Komiteen støtter målet om at offentlig sektor må ta inn flere lærlinger, og mener at dette arbeidet må prioriteres i kommuner og offentlige virksomheter.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at regjeringen har foreslått å skjerpe kravene til bruk av lærlinger når bedrifter skal jobbe for det offentlige, med et mål om flere læreplasser og fagutdannede. Disse medlemmer mener at kravet bør utvides til også å gjelde for arbeidsplasser i offentlig sektor.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede et krav om bruk av lærlinger i offentlig sektor etter modell av forskriften om plikt til å stille krav om bruk av lærlinger i offentlige kontrakter.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet merker seg at regjeringen har understreket viktigheten av offentlige anskaffelser for å bekjempe sosial dumping, useriøsitet og arbeidslivskriminalitet. Det arbeides med å utarbeide en norgesmodell med nasjonale seriøsitetskrav for alle offentlige anskaffelser, som fremhevet i Hurdalsplattformen, hvor krav om bruk av lærlinger i offentlige kontrakter inngår.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet mener det er riktig å legge til rette for økt bruk av lærlinger i offentlig sektor, men vil understreke viktigheten av lokal og regional fleksibilitet og effektivitet, både med hensyn til utdanningstilbudene og med hensyn til organisering av kommunen. Dette medlem er redd for at et sentralt pålagt krav om bruk av lærlinger vil skape problemer for mange kommuner. Dette medlem støtter derfor ikke forslaget.

Nasjonal ressursnorm

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet vil understreke viktigheten av fleksibilitet og effektivitet i utdanningstilbudene. Norge er et langstrakt land med til dels svært ulike lokale og regionale forutsetninger og behov i arbeidsmarkedet. Det må derfor være rom for lokale og regionale løsninger og færrest mulig sentralt pålagte normer. Dette medlem støtter derfor ikke en innføring av nasjonal ressursnorm.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener at en nasjonal res-

sursnorm for yrkesfag er viktig for å sikre at det blir nok lærere per elev, slik at elever får den oppfølgingen de har behov for i sin opplæring.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre en nasjonal ressursnorm for yrkesfaglig opplæring gjeldende fra skoleåret 2025–2026, hvor det maksimalt er tolv elever per lærer på yrkesfag.»

Etter- og videreutdanning

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at det er en potensiell krise i rekrutteringen til yrkesfaglærere. Derfor er det desto viktigere å holde på de yrkesfaglærerne som finnes. Skal de klare å stå i jobben og holde seg oppdatert på sitt fagfelt, må det tilrettelegges for at flere tar etter- og videreutdanning, og at denne utdanningen tilbys lærerne uten egenandel.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen etablere en etter- og videreutdanningsstrategi for yrkesfaglærere på fagskolene, slik at alle faglærere får en rett til etter- og videreutdanning uten egenandel.»

Yrkesfaglig fordypning

Komiteen stiller seg bak at yrkesfaglig fordypning (YFF) er et viktig fag. YFF skal gi elevene et godt grunnlag for å velge lærefag og en mulighet for å knytte kontakt med mulige lærebedrifter, og det er derfor viktig med videre satsing på dette faget.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet deler oppfatningen om at yrkesfaglig fordypning (YFF) er viktig. YFF gir elever muligheten til å utforske forskjellige læringsmiljøer og oppleve realistiske arbeidssituasjoner. Elevene får mer kjennskap og kunnskap for valg av lærefag, og de får mulighet til å etablere kontakt med mulige lærebedrifter. I sin uttalelse til komiteen skriver kunnskapsministeren at hun vil be om en vurdering fra Utdanningsdirektoratet om i hvor stor grad det er behov for å gjøre endringer i YFF-faget for å sikre kvalitet i opplæringen og ivaretagelse av elevenes rettigheter. Disse medlemmer mener det er positivt at ministeren følger denne saken så tett.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at yrkesfaglig fordypning er et viktig fag, både for å gi elevene en smak av yrkesfagene og som en inngang til læretiden. Det er avgjørende at kvaliteten på YFF er god, og at samspillet mellom skole, bedrift og lærling er godt. Disse medlemmer merker seg at det er en diskusjon om hvorvidt

årstimetallet skal tildeles faglærer, slik Sosialistisk Venstreparti foreslår. Disse medlemmer viser til at praksis tilsier at lærerne normalt får 2/3 av årstimetallet elevene har opplæring i bedrift. Opplæringen skal ivaretas i et samarbeid mellom lærer og instruktør, og disse medlemmer mener det er avgjørende for å lykkes med YFF at det er et bredt og godt samarbeid mellom skole og bedrift.

Disse medlemmer mener at det er store forskjeller mellom og innenfor de ulike yrkesfagene, og det er også store geografiske forskjeller i landet, noe som påvirker reisevei. Disse medlemmer er derfor usikre på om det er riktig å regulere eksakt timetall, og om det vil være for rigid, både for skolen og for bedriftene. Disse medlemmer frykter at for mange plikter kan ramme rekrutteringen negativt og føre til det motsatte av det en ønsker, nemlig flere fagarbeidere. Disse medlemmer mener at det vil være viktigere å bygge opp kvaliteten på innholdet fremfor å kvantitativt sette et tall.

Disse medlemmer mener det er viktig at det er klare rammer og føringer for innholdet i oppfølgingen, og at lærere skal sikres tilstrekkelig tid til oppfølging. Det er derfor viktig at lærerne får avsatt tid til dette, og at ikke skoleledere kutter i tilgjengelige timer, for å spare midler. YFF er et viktig fag i yrkesfagopplæringen, og det må brukes riktig for å sørge for god rekruttering.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at hensikten med yrkesfaglig fordypning er at elevene skal få erfaring med realistiske situasjoner i arbeidslivet, og at de derfor ofte er utplassert i bedrift i deler av faget. Faget skal gi grunnlag for valg av lærefag samt knytte kontakt mellom elevene og potensielle lærebedrifter. Faget danner også grunnlaget for praktisk eksamen i yrkesfagene.

Disse medlemmer viser til at Utdanningsforbundet melder at YFF ikke fungerer etter hensikten, og at undervisningsressurser til faget ofte blir nedprioritert. I et innspill sendt til stortingsrepresentanter på Mørebenken fra Utdanningsforbundet i Møre og Romsdal står det at situasjonen kan utarte på følgende måte:

«Av økonomiske årsaker velger mange skoler å tildele færre undervisningstimer enn det forskriftsfestede minstetimetallet elevene skal ha i faget, dvs. lærer får tildelt færre timer undervisning enn de timene opplæring som blir registrert på elevene. I Møre og Romsdal får lærerne som hovedregel bare 50% undervisningstimer når elevene er utplassert. Det vil da resultere i at f.eks. 7 timer registreres for elevene som opplæring i faget på én dag, mens lærer får 3,5 timer undervisning i faget den samme dagen.»

Grunnet fagets sentrale plass i yrkesfaglig opplæring mener disse medlemmer at det er viktig å styrke faget yrkesfaglig fordypning (YFF).

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen endre forskriften til faget yrkesfaglig fordypning (YFF) slik at forskriften tydeligere definerer skolens og arbeidslivets plikter og ansvar i opplæringen, styrker ivaretagelsen av elevenes rettigheter og bygger opp om fagets intensjon i samråd med partene.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen forskriftsfeste at skolen og faglæreren er ansvarlig for opplæringen til elevene i faget yrkesfaglig fordypning (YFF).»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen endre forskriften til faget yrkesfaglig fordypning (YFF) slik at årstimetallet i faget tildeles faglærer, for å sikre at faglærer kan ta ansvar for det faglige innholdet og koordinering av opplæringen samt for oppfølging av elevene og underveis- og sluttvurdering i faget.»

«Stortinget ber regjeringen vurdere et forskriftsfestet krav til relevant kompetanse for faglærere i faget yrkesfaglig fordypning (YFF), på linje med øvrige fag i videregående opplæring, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Komiteens medlem fra Venstre mener at å sikre tilgang på og kvalitet på YFF-opplæring er viktig for å få en god start på møtet med yrkeslivet. Dette medlem viser til at et tilstrekkelig antall timer til faglærer er en forutsetning for at faglærer skal kunne følge opp elevene basert på deres utvikling og behov på en god måte. Dette medlem viser til at det i gjennomføringen av YFF-opplæringen også er behov for et godt samspill mellom faglærer, bedrift og veileder i bedrift for å sikre god kvalitet på opplæringen. Dette samspillet forutsetter at faglærer har nok tid til å følge opp hver enkelt elev. Dette medlem mener at det i statsrådets varslede gjennomgang om en vurdering av YFF-faget derfor er viktig at vurderingen ser på om måten faget gjennomføres på i dag gir faglærer og bedrift tilstrekkelig tid til å følge opp elevene.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det i den varslede gjennomgangen av YFF-faget gjøres en konkret vurdering av behovet for en ressursnorm, og vurdere i hvilken

grad årstimetallet som tildeles faglærer er tilstrekkelig for å kunne gi god kvalitet i oppfølgingen av elevene.»

«Stortinget ber regjeringen i den varslede gjennomgangen av YFF-faget vurdere tiltak for å sørge for at veileder i virksomheter der elevene gjennomfører sin utplassering, har tilstrekkelig tid og ressurser til å følge opp elevene, for eksempel gjennom tilskuddsordninger eller ordninger for frikjøp av veileder fra ordinære arbeidsoppgaver.»

Dette medlem viser til høringsinnspill fra Utdanningsforbundet:

«Fylkeskommunene og skolene nedprioriterer faget og overlater mye av ansvaret for opplæringen til bedriftene. Dette kan ha sterk sammenheng med at forskriften til faget er uklar og mangler tydelige føringer for hvordan undervisningen og samarbeidet med arbeidsplassene legges opp. En konsekvens er at mange skoler velger å ikke definere lærerens oppfølging av elever i faget som undervisning. Skoler holder tilbake undervisningstimene elevene har rett til å få av en kvalifisert lærer. I stedet for å følge opp elevene som er utplasserte i bedriften, settes lærerne til andre oppgaver.»

Dette medlem mener det er bekymringsfullt dersom det mangler tydelige føringer for ansvarfordeling, mangler oppfølging av faglærer og er mangel på føringer for ansvarsdeling mellom skolen og praksisplassen. Dette viser behovet for å gjennomgå forskriften og gjøre forbedringer. Det er etter dette medlems syn slik at det ikke er nødvendig å avvente en helhetlig gjennomgang for å slå fast at skolen og faglæreren er ansvarlig for opplæringen til elevene i faget yrkesfaglig fordypning (YFF). Dette medlem støtter derfor forslaget om å forskriftsfeste at skolen og faglæreren er ansvarlig for opplæringen til elevene i YFF-faget.

Dette medlem viser videre til viktigheten av et godt samspill med arbeidsgiverne for å lykkes med både YFF og arbeidet med å sørge for nok læreplasser av god kvalitet. Det er etter dette medlems syn behov for at man ser på virkemidlene for å gi arbeidsgiverne nødvendig tid til å følge opp elevene i praksis eller lærebedrift. Dette medlem deler forslagsstillernes vurdering av at kompetansekrav til veiledere i virksomheten kan være et virkemiddel. Samtidig må man unngå at terskelen blir for høy, og en slik utredning må derfor også se på hvordan man kan sørge for at man stimulerer til at ansatte i lærebedrifter som ønsker å ha veilederansvar, får tilbud om kompetanseheving.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i den varslede gjennomgangen av YFF-faget vurdere tiltak som legger til rette for kompetanseheving for veiledere i virksomheter som

har elever i praksis som en del av faget yrkesfaglig fordypning (YFF).»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen styrke de fylkesvise yrkesopplæringsnemndenes rolle, slik at fordelingen av elev- og lærlingplasser i større grad fastsettes ut fra framtidens og samfunnets behov.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen gjennomføre systematiske piloter på andre modeller enn to år i skole etterfulgt av to års læretid i bedrift (2+2-modellen) i yrkesfag, slik at flere elever som ønsker det, kan få mer tid i bedrift tidligere i utdanningsløpet.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen legge fram et forslag om endring av opplæringslova hvor yrkesfagelever sikres en reell rett til læreplass, og hvor fylkeskommunen er pliktig til å starte opp et løp for å få elevene ut i lære fra starten av tredje skoleår dersom de ikke allerede har fått en læreplass.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen gjennomgå reglene for merkeordningen «godkjent lærebedrift» og utrede hvordan seriøsitetskravene til ordningen kan heves.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen utrede og foreslå kompetansekrav til veileder i lærebedriften for å sikre at lærlinger får et godt faglig opplæringstilbud i lære, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen utrede et krav om bruk av lærlinger i offentlig sektor etter modell av forskriften om plikt til å stille krav om bruk av lærlinger i offentlige kontrakter.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen innføre en nasjonal ressursnorm for yrkesfaglig opplæring gjeldende fra skoleåret 2025–2026, hvor det maksimalt er tolv elever per lærer på yrkesfag.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen endre forskriften til faget yrkesfaglig fordypning (YFF) slik at forskriften tydeligere definerer skolens og arbeidslivets plikter og ansvar i opplæringen, styrker ivaretagelsen av elevenes rettigheter og bygger opp om fagets intensjon i samråd med partene.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre:**Forslag 9**

Stortinget ber regjeringen forskriftsfeste at skolen og faglæreren er ansvarlig for opplæringen til elevene i faget yrkesfaglig fordypning (YFF).

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:**Forslag 10**

Stortinget ber regjeringen etablere en etter- og videreutdanningsstrategi for yrkesfaglærere på fagskolene, slik at alle faglærere får en rett til etter- og videreutdanning uten egenandel.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen endre forskriften til faget yrkesfaglig fordypning (YFF) slik at årstimetallet i faget tildeles faglærer, for å sikre at faglærer kan ta ansvar for det faglige innholdet og koordinering av opplæringen samt for oppfølging av elevene og underveis- og sluttvurdering i faget.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen vurdere et forskriftsfestet krav til relevant kompetanse for faglærere i faget yrkesfaglig fordypning (YFF), på linje med øvrige fag i videregående opplæring, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Forslag fra Venstre:**Forslag 13**

Stortinget ber regjeringen sørge for at det i den varslede gjennomgangen av YFF-faget gjøres en konkret vurdering av behovet for en ressursnorm, og vurdere i hvilken grad årstimetallet som tildeles faglærer er tilstrekkelig for å kunne gi god kvalitet i oppfølgingen av elevene.

Forslag 14

Stortinget ber regjeringen i den varslede gjennomgangen av YFF-faget vurdere tiltak for å sørge for at veileder i virksomheter der elevene gjennomfører sin utplassering, har tilstrekkelig tid og ressurser til å følge opp elevene, for eksempel gjennom tilskuddsordninger eller ordninger for frikjøp av veileder fra ordinære arbeidsoppgaver.

Forslag 15

Stortinget ber regjeringen i den varslede gjennomgangen av YFF-faget vurdere tiltak som legger til rette for kompetanseheving for veiledere i virksomheter som har elever i praksis som en del av faget yrkesfaglig fordypning (YFF).

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Framskrittspartiet og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:132 S (2023–2024) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grete Wold og Mona Fagerås om å styrke yrkesfagopplæringen – vedtas ikke.

Oslo, i utdannings- og forskningskomiteen, den 7. mai 2024

Hege Bae Nyholt

leder

Himanshu Gulati

ordfører

**DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT**

Kunnskapsministeren

Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

24/2152-

18. april 2024

Representantforslag 132 S (2023-2024) om å styrke yrkesfagopplæringen

Jeg kommenterer med dette representantforslag 132 S (2023-2024) som er stilet til forsknings- og høyere utdanningsminister Oddmund Hoel. Tema for forslaget ligger under mitt ansvarsområde.

Vi trenger flere dyktige og dedikerte fagarbeidere. De skal være med å løse de store samfunnsutfordringene som ligger foran oss. Derfor må vi legge til rette for at flere søker seg til yrkesfagene og faktisk gjennomfører opplæringen. Jeg er enig med forslagsstillerne om at det er viktig å satse på tiltak som kan øke gjennomføringen i yrkesfagopplæringen.

Vi har fortsatt utfordringer, men jeg vil starte med å vise til at det også skjer mye positivt. Denne regjeringen har gjennomført et kraftig løft for yrkesfagene og det ser vi resultater av nå. I år er det rekordmange som søker seg til yrkesfag. 53 prosent av de som har søkt til vg1 ønsker å gå på yrkesfag, den høyeste andelen siden 2012. Det er også rekordmange som oppnår et fag- eller svennebrev. Hele 30 200 oppnådde et fag- eller svennebrev i perioden 2022-2023, en økning på 1200 fra året før. De siste ti årene har det også vært en kraftig økning i andelen som fullfører blant elever som starter på yrkesfag.

Vi vet at en lære plass er viktig for at flere til slutt sitter med et fagbrev i hånden. Den nye opplæringsloven innebærer historiske endringer i retten til videregående opplæring. Vi innfører blant annet en fullføringsrett, som vil bidra til at flere fullfører og oppnår studie- eller yrkeskompetanse. Vi innfører også en rett til å ta et nytt fagbrev, selv om du har ett fra før.

Selv om søkere etter den nye opplæringsloven ikke vil ha en absolutt rett til lære plass, har søkeren rett til et annet opplæringstilbud på videregående trinn 3 som er bygget på det

programområdet han eller hun har gjennomført på videregående trinn 2. Sammen med fullføringsretten sikrer dette at søkerne kan fullføre et fag- og svennebrev.

Det er fylkeskommunene som har ansvaret for planleggingen og dimensjoneringen av det videregående opplæringstilbudet. I ny opplæringslov er det understreket at fylkeskommunene skal legge stor vekt på samfunnets behov for kompetanse i dimensjoneringen av opplæringstilbudet. Fylkeskommunen skal legge avgjørende vekt på den faglige vurderingen fra yrkesopplæringsnemndene. Jeg mener derfor at forslaget om å styrke yrkesopplæringsnemndenes rolle allerede er ivarettatt.

Det er imidlertid ikke nok å bare vedta lover. Jeg vil understreke at det er avgjørende at vi også støtter opp om og legger til rette for at fylkeskommunene og skolene klarer å realisere intensjonene bak loven. Det er fylkeskommunene som har ansvaret for å ivareta rettighetene elever og lærlinger har etter loven. Innenfor de rammene som fylkeskommunene har fått må de selv prioritere ressursinnsatsen. Dette er fylkeskommunene godt egnet til selv å vurdere og prioritere, og det foreligger derfor ingen planer om å innføre en nasjonal ressursnorm for yrkesfaglig opplæring.

Fylkeskommunen har stort handlingsrom til å bruke andre opplæringsmodeller enn den tradisjonelle 2+2 modellen. Fylkeskommunene kan for eksempel bruke vekslingsmodeller slik at elever kan få mer tid i bedrift tidligere i utdanningsløpet. For at flere skal fullføre er det viktig at denne fleksibiliteten i regelverket utnyttes på en hensiktsmessig måte som gir best mulig opplæring til den enkelte, og jeg syns derfor det er bra at fylkeskommunene vurderer og iverksetter slike initiativ ut fra lokale behov og prioriteringer.

I 2023 var det i underkant av 6000 søkere som ikke fikk læreplass. Derfor har denne regjeringen satset betydelig på at flere skal få og bli kvalifisert til en læreplass. For 2022 ble det bevilget til sammen 370 mill. kroner til formidling og kvalifisering til læreplasser i videregående opplæring, jf. Prop. 1 S Tillegg 1 (2021–2022) og Innst. 12 S (2021–2022). Disse midlene har økt hvert år og i 2024 er det bevilget 485 millioner kroner. Formålet med tilskuddet er å øke fullføringen i fag- og yrkesopplæringen for elever, lærlinger og lære kandidater.

Midlene skal brukes til å forbedre opplæringen frem til læreplass og for å forsterke oppfølgingen av elevene ute i bedrift. Målgruppen er både elever som allerede fra vg1 har en risiko for ikke å få læreplass, og elever som er i vg3 i skole og som trenger læreplass. Satsingen følger opp den nye Samfunnskontrakten for flere læreplasser (2022–2026), som har som mål at alle elever som er formelt kvalifisert, skal få læreplass.

I tillegg vil jeg vise til at både borteboerstipendiet og utstyrsstipendiet for elever på fag- og yrkesopplæring har økt det siste året. Samlet viser dette at regjeringen prioriterer betydelige økonomiske midler for å styrke fag- og yrkesopplæringen.

Regjeringen har understreket viktigheten av offentlige anskaffelser i arbeidet for å motvirke sosial dumping, useriøsitet og arbeidslivskriminalitet. Det fremheves i Hurdalsplattformen at regjeringen vil «utarbeide en Norgesmodell med nasjonale seriøsitetskrav for alle offentlige anskaffelser». I den forbindelse har Kunnskapsdepartementet sendt ut et høringsforslag til endringer i forskriften om plikt til å stille krav om bruk av lærlinger i offentlige kontrakter. Målet med endringen er blant annet å sikre at flere får læreplasser. Høringsfristen for forslaget gikk ut i november 2023 og departementet vurderer nå høringsinnspillene.

Jeg støtter målet om at offentlig sektor må ta inn flere lærlinger, og mener at dette arbeidet må prioriteres i kommuner og offentlige virksomheter. Kommuner og statlige etater er selv ansvarlige for å vurdere hvor mange lærlinger og i hvilke fag de har mulighet til å tilsette lærlinger i. Flere kommuner har selv tatt initiativ til lokale krav til egne virksomheter. Det er bra. Det er per nå ikke aktuelt å innføre et nasjonalt krav om bruk av lærlinger i offentlig sektor, tilsvarende lærlingklausulen.

Opplæringsloven stiller i dag krav om at lærebedrifter skal ha en eller flere faglig kvalifiserte personer som har ansvaret for opplæringen, og en eller flere instruktører som gir opplæring. Det finnes om lag 180 ulike fag og det vil kunne være vanskelig å regulere kompetansekrav til veiledere i lærebedriften. Slike krav vil fort kunne bli veldig generelle og dermed ha liten reell effekt. Jeg mener det er lærebedriftene selv som må vurdere hvilken instruktør som er best egnet og kvalifisert til å gi lærlingen et godt opplæringstilbud i tråd med læreplanens mål. Jeg mener at det dermed ikke er formålstjenlig å regulere kompetansekrav for veiledere i bedrift.

Yrkesfaglærere, instruktører og faglige ledere som gir opplæring i bedrift er ellers omfattet av de statlige tilskuddsordningene for kompetanseutvikling i fag- og yrkesopplæringen. Gjennom denne ordningen kan fylkeskommunene selv prioritere og planlegge kompetanseutvikling ut fra de lokale behovene til skoler og lærebedrifter. Utdanningsdirektoratet forvalter også en egen videreutdanningsordning for yrkesfaglærere med en egen stipendordning.

Jeg er enig med forslagsstillerne om at yrkesfaglig fordypning (YFF) er et viktig fag. Formålet med YFF er å gjøre det mulig å veksle mellom læringsarenaer og gi elevene mulighet til å oppleve realistiske arbeidssituasjoner i læringsarbeidet. YFF skal gi elevene et godt grunnlag for å velge lærefag og en mulighet for å knytte kontakt med mulige lærebedrifter. YFF er derfor en viktig forutsetning for at lærlinger skal få lærekontrakt og gjennomføre med fag- og svennebrev.

Det er snart 20 år siden innføringen av faget YFF. I løpet av den tiden har det skjedd noen endringer i forskriften. I 2016 ble navnet endret, og formålet ble blant annet endret for å tydeliggjøre at mer av opplæringen bør foregå i bedrift. I 2021 ble forskriften endret for å tilpasses Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. Utdanningsdirektoratet har utarbeidet veiledningsmateriell som blant annet tydeliggjør roller og ansvar, og eksempler på samarbeidsavtaler mellom skole og bedrift.

Forslagsstillerne viser til Utdanningsforbundets bekymring om at YFF ikke virker etter hensikten og blir konsekvent nedprioritert. Jeg tar denne bekymringen på alvor og ønsker å skaffe meg mer kunnskap om utfordringene faget har. Før vi eventuelt starter med å vurdere endringer i forskriften ønsker jeg meg et bedre kunnskapsgrunnlag. Jeg kommer derfor til å be Utdanningsdirektoratet om en vurdering av YFF-faget og i hvor stor grad det er behov for å gjøre endringer for å sikre kvalitet i opplæringen og ivaretagelse av elevenes rettigheter.

Med hilsen

Kari Nessa Nordtun

Dokumentet er godkjent elektronisk og påført statsrådets signatur